

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, доцента

Правоторової Ольги Михайлівни

на дисертацію Ковальчука Сергія Павловича

**«Адміністративно-правове регулювання нотаріальної діяльності в
Україні»,**

**поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право**

Актуальність теми дослідження. Реальне забезпечення прав і свобод людини та громадянина неможливе без діяльності нотаріусів, які на основі Конституції та законів України, за беззаперечного панування принципу правового закону, вони посвідчують права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняють інші нотаріальні дії, звичайно в межах чинного законодавства.

Українське суспільство прагне повноцінного дотримання усіма державними і приватними інституціями принципу верховенства права, демократичного устрою та домінування прав людини над публічними інтересами держави. Демократичні правові держави в першу чергу характеризуються належним рівнем забезпечення прав, свобод і законних інтересів приватних фізичних і юридичних осіб, а також функціонуванням розвинутого демократичного суспільства. У цій збалансованій системі держава не здійснює опіку над громадянами, а дає їм належний рівень свободи, який нічим не може бути обмежений, окрім випадків недопущення порушень прав інших осіб, визначених нормами природного права та законодавством України. Нотаріат є одним із найкращих винаходів світової юридичної спільноти, з більше ніж тисячолітнім позитивним досвідом. Український нотаріат відноситься до нотаріату латинського типу, який органічно поєднує в собі публічні і приватні засади. Нотаріуси в цій системі

надають публічні послуги від імені держави, однак їх організаційна діяльність має змішану юридичну природу. Саме на цих важливих аспектах зосереджує свою увагу Ковальчук С.П. на початку свого дисертаційного дослідження.

Автор також досить вдало зазначає, що усі позитивні надбання вітчизняного нотаріату мають бути збережені, одночасно необхідно позбутися стандартів минулої епохи, застарілих, та таких, що можуть призвести до порушення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Враховуючи всі аспекти, які наведені вище, проведення комплексного дослідження адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні, що здійснене Ковальчуком С.П., не вимагає додаткового обґрунтування.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження є одним із перших комплексних досліджень, у якому розроблено нові теоретичні конструкції та розв'язано наукове завдання щодо вивчення адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні, вироблено відповідну теорію та сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

Так, автором наводиться цікаве твердження, що нотаріальна діяльність має дуалістичний характер, адже приватний нотаріус виконує функції державної влади в порядку здійснення покладених на нього державою спеціальних повноважень, а отже, приватно практикуючий нотаріус є одночасно посадовою особою і спеціалістом вільної юридичної професії (сторінка 39).

Нотаріат в Україні має змішану публічно-правову природу, його правова діяльність переважно регулюється нормами адміністративного права, що в поєднанні з незадоволеністю громадян України рівнем забезпечення їх прав, свобод і законних інтересів органами публічної влади, а

також євроатлантичні прагнення українського народу обґрунтовують потребу подальших пошуків у цій сфері з метою забезпечення найбільшої ефективності діяльності приватних і державних нотаріусів (сторінка 40). Ці твердження є досить цікавими та нагальними.

Запропонована у ході адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності виникають адміністративно-правові відносини між нотаріусами та приватними фізичними і юридичними особами, які звернулися до них; нотаріусами та органами нотаріального самоврядування й органами контролю; такі відносини є публічно-правовими, де однією зі сторін обов'язково є нотаріус чи уповноважена державою посадова особа; урегульовані адміністративно-правовими нормами; їх учасники є носіями адміністративних прав і обов'язків; характеризують режим нотаріальної діяльності; під час здійснення контрольних функцій згода особи, що перевіряється, не є обов'язковою; за їх порушення може наставати адміністративна відповідальність;

Заслуговує також на увагу розкрите автором визначення, що адміністративно-правовий статус нотаріуса – це взаємопов'язана сукупність підстав і порядку виникнення правосуб'єктності, адміністративних прав та обов'язків нотаріусів, закріплених у нормах адміністративного права, який сприяє фізичним і юридичним особам, допомагає у здійсненні їх прав та захисту законних інтересів, забезпечує надання нотаріальних послуг, визначає підстави контрольних заходів, адміністративної та дисциплінарної відповідальності нотаріусів у разі вчинення ними адміністративних і спеціальних дисциплінарних проступків.

Основні положення та зміст наукового дослідження. Структура дисертаційної дослідження обумовлена його метою та завданням, об'єктом та предметом. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі розкривається обґрунтування вибору теми дослідження, визначається зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами,

грантами, розкриваються мета та завдання дослідження, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, апробація матеріалів дисертації, наводяться структура та обсяг дисертації.

Перший розділ дисертації містить три підрозділи, в яких розкрито «Теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні». У підрозділі 1.1 «Нотаріальна діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання» автор ґрунтовно підсумовує, що адміністративно-правове регулювання нотаріальної діяльності – це здійснюваний усією системою адміністративно-правових засад і засобів, на основі реалізації норм адміністративного права, які регулюють суспільні відносини, вплив щодо: 1) призначення нотаріусів та їх звільнення; 2) надання нотаріальних послуг; 3) забезпечення прав, свобод, законних інтересів фізичних і юридичних осіб та нотаріальної таємниці отримувачів нотаріальних послуг; 4) здійснення публічного контролю за нотаріальною діяльністю; 5) захисту професійних прав, свобод і недоторканності нотаріусів; 6) притягнення нотаріусів до юридичної відповідальності; 7) соціального забезпечення нотаріусів.

Другий розділ дисертаційного дослідження складається із трьох підрозділів, які присвячені розкриттю «Механізму адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності» у ньому автор ґрунтовно розкрив форми адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері регулювання нотаріальної діяльності в Україні; методи адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері регулювання нотаріальної діяльності в Україні; адміністративні процедури як елементи адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні.

Останній розділ «Напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні» складається із двох підрозділів в яких розкрито зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності та удосконалення законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні.

Структура роботи є логічною та вдалою. Висновки відповідають завданням підрозділів в повній мірі.

Зроблені автором висновки є достатньо обґрунтованими, аргументованими та характеризуються високим ступенем достовірності. У сукупності вони свідчать про цілісність проведеного дослідження.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, відображені в семи публікаціях у наукових фахових виданнях України та інших держав. Загальна кількість наукових публікацій, їх теоретична якість відповідає вимогам щодо оприлюднення результатів наукових досліджень, встановленим наказом МОН України №1112 від 17 жовтня 2012 року «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» і постанови Президії Вищої атестаційної комісії України № 7-05/1 від 15 січня 2003 року «Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України».

Практична і теоретична значущість результатів дисертаційного дослідження. полягає в тому, що вони використовуються та можуть бути використані у: *науково-дослідній сфері* – для подальшого теоретичного розроблення адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні; *правотворчій сфері* – висновки, пропозиції та рекомендації дисертації пропонується використати щодо вдосконалення чинного законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні; *правозастосовній діяльності* – використання одержаних результатів надасть змогу підвищити ефективність адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності – *навчальному процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії адміністративного права», при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій.

Зауваження та пропозиції за змістом дисертації. Визначаючи актуальність проведеного автором дослідження, наукову новизну, високий теоретичний рівень, а також практичну значимість результатів, слід

значити, що окремі положення дисертаційної роботи Ковальчука С.

П. носять дискусійний характер, а деякі висновки потребують додаткової аргументації:

1. Зроблено висновок, що методи адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері регулювання нотаріальної діяльності в Україні – це способи та прийоми цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на нотаріусів, інших суб'єктів нотаріальної діяльності, а також суб'єктів контролю за такою діяльністю з метою забезпечення фізичних і юридичних осіб якісними, своєчасними, доступними нотаріальними послугами. До методів адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері регулювання нотаріальної діяльності в Україні відноситься контроль та нагляд за нотаріальною діяльністю заходи заохочення, переконання та адміністративного примусу. Проте, варто було б більш детально охарактеризувати всі ці методи, пояснити, розкрити їх, так би мовити.

2. Не можна в повній мірі погодитися із твердженням дисертанта, щодо обґрунтування надання ширшого кола повноважень для нотаріату, що дасть можливість зекономити час та кошти громадян завдяки виконанню нотаріусом ролі медіатора й функцій реєстрації та розірвання шлюбу або іпотечного суді. Слід було розкрити як нотаріус міг би бути медіатором на погляд дисертанта (сторінка 74).

3. Також дискусійною та такою, з якою погодитися у повному обсязі неможливо є думка автора про те, що адміністративно-правовий статус нотаріуса – це взаємопов'язана сукупність підстав і порядку виникнення правосуб'єктності, адміністративних прав та обов'язків нотаріусів, закріплених у нормах адміністративного права, який сприяє фізичним і юридичним особам і допомагає у здійсненні їх прав та захисту законних інтересів, забезпечує надання нотаріальних послуг, визначає підстави контрольних заходів, адміністративної та дисциплінарної відповідальності нотаріусів у разі вчинення ними адміністративних і спеціальних

дисциплінарних проступків (сторінка 98), адже слід було б більш детально розділити в дефініції підстави та порядок виникнення правосуб'єктності.

4. Здійснюючи компаративістичну характеристику зарубіжного досвіду автором підкреслюється, що стосується системи управління та легалізації нотаріусів в Україні то залишаються питання. Так нотаріус призначається Міністром юстиції України – керівником центрального органу виконавчої влади, а не органом нотаріального самоврядування, як це рекомендують міжнародні нормативні акти у сфері нотаріату. В Германії також нотаріуси призначаються обласною адміністрацією юстиції, але після винесення рішення про призначення Нотаріальною палатою. Хотілося би почути: які на погляд автора позитивні та негативні елементи тієї чи іншої процедури? (Обґрунтуйте, так звані «плюси» та «мінюси»).

5. Слід було б більше уваги приділити в дисертації Етичному кодексу нотаріусів Європи, в аспектах його позитивного впливу на нотаріат України. Автор зазначає, що він є наочним проявом волі нотаріусів, як представників своєї професії, які гарантують громадянам європейських країн при оформленні ними прав та угод, що виходять за національні кордони, такий же надійний правовий захист, як і всередині країни (сторінка 159). Проте, все ж слід було б приділити цьому важливому документу більше уваги.

6. Автор зазначає, що з досвіду Італії, який можна запровадити в Українську правову систему, можна взяти обладнання спеціальною електронною мережею для нотаріусів з якої нотаріус при потребі може зробити витяг будь-якого документу який йому потрібен. Проте слід було б приділити більше уваги щодо кібер-безпеки такої електронної мережі, адже за сучасних умов можливі й інформаційні атаки на неї, й пошкодження, й внесення недостовірних даних тощо. Хотілося б щоб автор зазначив, обґрунтування захисту такої електронної мережі з точки зору сучасного інформаційного права.

Загальний висновок по дисертації. Дисертаційне дослідження, представлене Ковальчуком Сергієм Павловичем, є самостійною завершеною науковою працею, в якому отримані нові, доктринально обґрунтовані результати. Необхідно підтвердити достатній рівень теоретичної обґрунтованості висловлених здобувачем наукових суджень, положень і рекомендацій. Зміст автореферату дисертації повною мірою відображає структуру, хід проведеного дослідження, його основні положення та висновки. Автореферат дисертації не містить положень, які не увійшли до основного змісту роботи. Підсумовуючи вищезазначене, стверджуємо, що дисертація Ковальчука Сергія Павловича на тему «Адміністративно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні» відповідає вимогам пункту 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, доцент
професор кафедри адміністративного
і господарського права
та правоохоронної діяльності
Херсонського державного університету**

О.М. Правоторова

Підпис *О.М. Правоторова*
підтверджую фахівець ВК
Судис и П